

WIOLETTA KAWIECKA
*Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie*

KREDYTY PREFERENCYJNE W OPINII ROLNIKÓW¹

1. Wstęp

Polska wieś i rolnictwo przechodzą od początku lat 90-tych trudny okres przekształceń strukturalnych i dostosowań do systemu gospodarki rynkowej, a obecnie również do wymogów stawianych przez Unię Europejską. Trudna sytuacja ekonomiczna w rolnictwie powoduje, iż w celu przeprowadzania procesów restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa niezbędne jest uzupełnianie środków własnych gospodarstw rolnych kapitałem obcym.

Ze względu na specyfikę rolnictwa, które charakteryzuje się dużo niższą rentownością w porównaniu z innymi działami gospodarki narodowej, jak również z uwagi na wolniejszy obrót kapitału w rolnictwie, wielu rolników nie jest w stanie obsługiwać i spłacać bankowych kredytów komercyjnych. W tej sytuacji ważnym źródłem pozyskiwania kapitału stają się kredyty preferencyjne, w przypadku których koszt ponoszony przez osobę zaciągającą kredyt jest dużo niższy, bowiem część należnego bankowi oprocentowania dopłaca państwo ze środków budżetowych, za pośrednictwem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa [Heropolitańska 2000].

Środki finansowe płynące z kredytów preferencyjnych, wykorzystywane są przez rolników do finansowania zarówno działalności bieżącej jak i inwestycyjnej, pomagają przetrwać najtrudniejsze okresy w rolnictwie, a w szczególności te, w których brak jest własnych środków finansowych. Umożliwiają pokonywanie podstawowych barier w rozwoju polskiej wsi, tkwiących przede wszystkim w niedoinwestowaniu produkcji rolniczej.

¹ Artykuł opracowany na podstawie pracy magisterskiej: „Kredyty preferencyjne jako instrument finansowy państwa wpływający na modernizację gospodarstw rolnych”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Dębnowskiej, na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Właściwe ukierunkowanie środków płynących z kredytów preferencyjnych przyczynia się do przyspieszenia rozwoju gospodarstw rolnych, tak ważnego w przeddzień wejścia Polski do Unii Europejskiej.

2. Cel i metoda badań

Celem przeprowadzonych badań było ustalenie jakie kredyty cieszą się największym zainteresowaniem ze strony rolników i czym jest to podyktowane. Chodziło także o ukazanie opinii rolników na temat dostępności kredytów preferencyjnych, ich wykorzystania, warunków spłaty oraz zmian jakie wywołują w rolnictwie.

Badaniami objęto 70 rolników z gospodarstw położonych na terenie 3 gmin wiejskich województwa mazowieckiego: Grudusk, Dzierzgowo i Czernice Borowe. Kwestionariusz ankietowy skierowany do rolników zawierał 27 pytań – głównie półotwartych, co dawało ankietowanym możliwość wyrażania swoich opinii. Składał się z trzech obszarów tematycznych. Pierwszy obszar zawierał pytania dotyczące osób ankietowanych i ich gospodarstw rolnych, drugi miał na celu dostarczenie informacji o tendencji w korzystaniu przez rolników z kredytów preferencyjnych. Ostatni obszar tematyczny zawierał pytania, w których ankietowani mieli możliwość wyrażenia swoich opinii na temat kredytów preferencyjnych i ich wpływu na modernizację gospodarstw rolnych.

Zastosowanie takiego narzędzia badawczego umożliwiło uzyskanie opinii na temat kredytów preferencyjnych, bezpośrednio u osób korzystających lub ubiegających się o ich uzyskanie.

3. Charakterystyka badanej zbiorowości

Wśród ankietowanych dominowali mężczyźni, stanowili oni 84,3% ogółu respondentów. Ponad połowę badanych stanowiły osoby w wieku od 31 do 40 lat, osoby powyżej 40 lat stanowiły około 36%, natomiast tylko 8% respondentów to osoby z przedziału od 18 do 30 lat.

Wśród ankietowanych dominowali rolnicy z wykształceniem zawodowym (42,8%) i średnim (40%). Niewielki odsetek stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym oraz wyższym.

Połowa ankietowanych posiadała gospodarstwa wielkości do 20 ha, prawie 36% badanych była właścicielami gospodarstw o powierzchni od 21 do 40 ha, a tylko 14% posiadało gospodarstwa powyżej 41 ha, co wynika między innymi ze struktury obszarowej danego terenu. Prawie 86% ogółu stanowiły gospodarstwa wielokierunkowe, a tylko 14% gospodarstwa specjalistyczne nastawione głównie na hodowlę zwierząt.

Spośród 70 ankietowanych 59 osób, a więc 84,3% respondentów, to osoby które w ciągu ostatnich trzech lat korzystały z kredytów bankowych. Dało się

przy tym zauważyć, iż to czy dana osoba korzysta z kredytów czy też nie, uwarunkowane jest w pewnym stopniu wiekiem i wykształceniem potencjalnego kredytobiorcy, które różnicuje ich zachowania gospodarcze.

Analiza ankiet, potwierdza wyniki badań koniunktury w rolnictwie, iż z kredytów korzystali najczęściej rolnicy młodzi, lepiej wykształceni i posiadający duże gospodarstwa rolne [Gorzelak 2002].

4. Struktura kredytów, z których korzystali ankietowani

Kredyty preferencyjne mogą występować w formie kredytów inwestycyjnych i obrotowych. Preferencyjne kredyty inwestycyjne udzielane są na finansowanie nakładów inwestycyjnych związanych z tworzeniem lub powiększaniem istniejącego majątku trwałego gospodarstwa i mają za zadanie podniesienie wartości posiadanego potencjału produkcyjnego gospodarstwa. Kredyty obrotowe finansują natomiast bieżącą działalność gospodarstw rolnych, a głównych ich zadaniem jest utrzymanie płynności finansowej gospodarstw [Kowalczyk 2002].

W tabeli 1 przedstawiono strukturę wykorzystanych kredytów, wg ich rodzajów. Dane zawarte w tabeli 1 wskazują, iż najwięcej rolników korzystało z kredytów obrotowych - prawie 70% ankietowanych. Na drugim miejscu znalazły się kredyty inwestycyjne, z których skorzystało 54% badanych. Z kredytów konsumpcyjnych skorzystało jedynie 15 % ankietowanych.

Tabela 1

Struktura kredytów, z których korzystali ankietowani rolnicy

Rodzaj kredytu	Rolnicy korzystający z kredytów	
	liczba	%
Kredyt konsumpcyjny	9	15,0
Kredyt obrotowy	41	69,0
Kredyt inwestycyjny	32	54,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Preferencyjne kredyty obrotowe przeznaczone były najczęściej na zakup nawozów, środków ochrony roślin, zakup paliw oraz likwidację skutków klęsk żywiołowych. Kwoty tych kredytów były niewielkie i kształtowały się w przedziale od 4 do 10 tys. zł. Preferencyjne kredyty inwestycyjne przeznaczone były na różne cele, w zależności od rodzaju linii kredytowej.

Analiza danych zawartych w tabeli 2 wskazuje, iż największą popularnością wśród ankietowanych rolników cieszyła się linia kredytowa na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia (MR). Z kredytów udzielonych w ramach tej linii skorzystało 65% ogółu ankietowanych, którzy w ciągu ostatnich trzech lat zaciągali kredyty bankowe.

Tabela 2

Struktura kredytów inwestycyjnych zaciągniętych przez ankietowanych rolników, według linii kredytowych

Linie kredytowe	Liczba kredytów udzielonych w ramach danej linii	Średnia wysokość kredytu (w tys. zł)	Cel, na który został udzielony kredyt
IP	10	45	• budowa i modernizacja budynków inwentarskich (świniami, obór) • zakup sprzętu rolniczego • zakup ziemi
KZ	13	31	• zakup ziemi w celu utworzenia nowego gospodarstwa rolnego lub powiększenia gospodarstwa już istniejącego
MR	27	72	• zakup sprzętu rolniczego (ciągników, kombajnów) • budowa i modernizacja budynków inwentarskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Wysoki udział tej linii kredytowej w strukturze udzielanych kredytów inwestycyjnych, jak wskazują analizy danych rachunkowości rolnej, związany jest z tym, iż gospodarstwa z nich korzystające, są to zdecydowanie większe obszarowo i lepiej wyposażone w majątek trwały oraz obrotowy, niż przeciętne gospodarstwo w kraju. Są to gospodarstwa rozwojowe, uzyskujące wyniki produkcyjne i ekonomiczne znacznie lepsze od średnich, mające większe szanse na uzyskanie kredytu preferencyjnego, ponieważ posiadają odpowiedni poziom środków własnych i wymagane przez bank zabezpieczenie [Milewska 2002].

Dużym zainteresowaniem wśród rolników cieszyła się również linia kredytowa, na zakup gruntów rolnych w celu utworzenia nowego gospodarstwa rolnego, bądź powiększenia już istniejącego (KZ); skorzystało z niej 13 ankietowanych rolników. Średnia wysokość kredytu w przypadku tej linii była znacznie niższa, niż w przypadku kredytów dla „młodych rolników” i ukształtowała się na poziomie 30 tys. zł.

Najmniejszą popularnością wśród ankietowanych cieszyły się kredyty inwestycyjne podstawowe (IP). Środki uzyskane z tego rodzaju kredytów przeznaczone były najczęściej na budowę i modernizację budynków inwentarskich, a w drugiej kolejności na zakup sprzętu rolniczego.

Większość ankietowanych nie miała problemu z uzyskaniem kredytu, jak również z jego późniejszą spłatą i wykazywała dużo optymizmu w ocenie szans spłaty zaciągniętych kredytów.

5. Opinie rolników na temat kredytów preferencyjnych

Analiza odpowiedzi ankietowanych wykazała, iż bez względu na to czy dana osoba korzystała ostatnio z kredytu preferencyjnego czy też nie, opinie na temat kredytów preferencyjnych, były podobne (tabela 3). Większość ankietowanych zgadzała się ze stwierdzeniem, iż kredyty preferencyjne są potrzebne i stymulują inwestycje w rolnictwie. Rolnicy ci uważają jednak, iż powinny być łagodniejsze warunki ich uzyskania, jak również niższe oprocentowanie, wówczas mogłyby z nich korzystać także gospodarstwa małe. W grupie 59 ankietowanych, którzy w badanym okresie korzystali z kredytów, oprócz wspomnianych odpowiedzi, pojawiły się dodatkowe opinie, iż banki powinny posiadać większe limity środków przeznaczonych na kredyty preferencyjne.

Tabela 3

Opinie rolników na temat kredytów preferencyjnych

Opinie o kredytach preferencyjnych	Nie korzystający z kredytów bankowych	Korzystający z kredytów bankowych
Są potrzebne, stymulują bowiem inwestycje w rolnictwie	11	51
Powinien być większy zakres linii kredytowych	–	–
Banki powinny posiadać większe limity środków przeznaczonych na kredyty preferencyjne	–	13
Powinny być łagodniejsze warunki uzyskania takiego kredytu	9	33
Oprocentowanie kredytów powinno być jeszcze niższe	8	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

W ocenie kredytów preferencyjnych dominowały poglądy o ich pozytywnym wpływie na rolnictwo. Rolnicy zgłaszali jednak również dużo zastrzeżeń odnośnie tych kredytów, a w szczególności co do możliwości ich uzyskania i wysokości oprocentowania. W powszechnym odczuciu kredyty preferencyjne powinny być dobrodziejstwem dla kredytobiorców, tymczasem okazuje się, iż nie są przez wszystkich tak odbierane. Dzieje się tak dlatego, iż dla wielu rolników, nawet przy obniżonym poziomie oprocentowania obsługa kredytu jest bardzo uciążliwa. Często pojawiały się opinie, iż oprocentowanie kredytów preferencyjnych powinno być jeszcze niższe, a warunki uzyskania kredytu łagodniejsze.

W ankiecie skierowanej do rolników zawarto również pytanie odnośnie zmian jakie zachodzą w rolnictwie na terenie ich gminy dzięki wykorzystaniu środków uzyskanych z kredytów preferencyjnych.

Prawie 73% ankietowanych odpowiedziało, iż widzi pozytywne zmiany w rolnictwie na terenie ich gminy dzięki dostępowi do kredytów preferencyj-

nych, natomiast pozostałe 27%, nie zauważyło takich zmian (tabela 4). Dało się przy tym zauważyć pewne prawidłowości w strukturze tych odpowiedzi. Otóż większość osób udzielających negatywnych odpowiedzi, to te które w ciągu ostatnich trzech lat nie korzystały z kredytów bankowych i w przyszłości również nie zamierzają z nich korzystać. Pozytywne zmiany zachodzące w rolnictwie na terenie gminy zaobserwowali natomiast ci rolnicy, którzy ostatnio korzystali z kredytów i widząc wpływ, jaki wywierały one na ich własne gospodarstwa rolne dostrzegli także pozytywne zmiany zachodzące w rolnictwie całej gminy. Zdaniem tych osób, zmiany te wyrażały się przede wszystkim lepszym wyposażeniem gospodarstw rolnych w nowoczesne maszyny i urządzenia oraz wzrostem powierzchni istniejących gospodarstw, przez co wzrósł ich potencjał produkcyjny.

Tabela 4

Opinie ankietowanych na temat zmian w rolnictwie dzięki dostępowi do kredytów preferencyjnych

Zadane pytania	Osoby nie korzystające z kredytów bankowych		Osoby korzystające z kredytów bankowych		Ankietowani ogółem	
	szt.	%	szt.	%	szt.	%
Czy w Pana (i) gminie widoczne są pozytywne zmiany w rolnictwie dzięki dostępowi do kredytów preferencyjnych?						
– Tak	4	36,4	47	79,6	51	72,8
– Nie	7	63,6	12	20,4	19	27,2
Jeśli tak to czym one się wyrażają?						
– wzrostem liczby gospodarstw rolnych	–		1		1	
– wzrostem powierzchni istniejących gospodarstw, przez co stają się efektywniejsze	4		24		28	
– lepszym wyposażeniem gospodarstw rolnych w maszyny i urządzenia	2		43		45	
– inne zmiany	–		1		1	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

6. Podsumowanie i wnioski

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, iż rolnicy inwestują przeważnie krótkoterminowo. Największym zainteresowaniem z ich strony cieszą się preferencyjne kredyty obrotowe, zaciągane w celu zakupu rzeczowych środków do produkcji rolnej. Środki finansowe uzyskane z kredytów obrotowych służą rolnikom do wyrównywania płynności finansowej posiadanego gospodarstwa rol-

nego, w okresie szczególnego nasilenia wydatków, są więc zaciągane na bieżącą działalność eksploatacyjną.

Zainteresowanie preferencyjnymi kredytami inwestycyjnymi jest nieco mniejsze, niż kredytami obrotowymi, przy czym podyktowane jest to w dużym stopniu warunkami jakie musi spełnić potencjalny kredytobiorca ubiegający się o uzyskanie kredytu inwestycyjnego. Ograniczone możliwości kapitałowe gospodarstw rolnych powodują, iż podstawowym problemem dla większości rolników staje się zgromadzenie wymaganego przez bank udziału środków własnych, opracowanie biznes planu przedsięwzięcia inwestycyjnego i ustalenie zabezpieczeń zwrotu kredytu. Największą popularnością w ramach preferencyjnych kredytów inwestycyjnych cieszą się linie kredytowe na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40 roku życia, kredyty na zakup ziemi i kredyty inwestycyjne podstawowe. Z przeprowadzonej wśród rolników ankiety wynika, iż z kredytów tych korzystają najczęściej rolnicy młodzi, lepiej wykształceni, posiadający duże gospodarstwa rolne.

System kredytowania rolnictwa oceniany był bardzo pozytywnie. Pojawiały się jednak głosy, iż kredyty preferencyjne powinny być bardziej dostępne dla rolników, jak również mogłyby być łagodniejsze warunki ich uzyskania. Większość ankietowanych rolników była zdania, iż racjonalne wykorzystanie środków płynących z kredytów preferencyjnych, niesie ze sobą zmiany w strukturze obszarowej na danym terenie, wzmocnienie ekonomiczne gospodarstw rolnych oraz tworzenie gospodarstw nowoczesnych, wydajnych i ukierunkowanych na specjalizację produkcji.

Kredyty preferencyjne i ich rola w finansowaniu inwestycji w rolnictwie oceniane były przez rolników pozytywnie. Świadczy to o odejściu od tradycyjnego postrzegania kredytu wyłącznie w kategoriach zagrożenia dla gospodarstwa do zrozumienia i docenienia prorozwojowych funkcji kredytu preferencyjnego. W opinii rolników właściwe wykorzystanie kredytu preferencyjnego pozwala na lepsze wyposażenie gospodarstw rolnych w nowoczesne maszyny i urządzenia, a w efekcie na zwiększenie produkcji. Umożliwia również poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych. Gospodarstwa stają się bardziej efektywne, a co za tym idzie zwiększa się ich konkurencyjność na rynku krajowym i międzynarodowym.

LITERATURA

1. Gorzelak E. (2002): Kilka uwag o kredytach preferencyjnych. Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego, nr 4, 3–8.
2. Heropolitańska I. (2000): Kredyty, pożyczki i gwarancje bankowe. Twigger, Warszawa.
3. Kowalczyk S. (2002): Kredyty dla rolnictwa i agrobiznesu z dopłatami ARiMR. Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego, nr 3, 7–12.
4. Milewska M. (2002): Wsparcie kredytowania rolnictwa. Bank Spółdzielczy, nr 11, 8–11.

WIOLETTA KAWIECKA

KREDYTY PREFERENCYJNE W OPINII ROLNIKÓW

STRESZCZENIE

W artykule podjęto próbę wykazania, z jakich kredytów najczęściej korzystają rolnicy i jak oceniają oni system kredytowania rolnictwa. Do badań wykorzystano ankietę przeprowadzoną wśród rolników województwa mazowieckiego.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż rolnicy inwestują przeważnie krótkoterminowo. W ramach preferencyjnych kredytów inwestycyjnych największym zainteresowaniem rolników cieszą się kredyty dla „młodych rolników”. System kredytowania rolnictwa oceniany jest bardzo pozytywnie. Kredyty preferencyjne w opinii rolników pozwalają na lepsze wyposażenie gospodarstw rolnych w nowoczesne maszyny i urządzenia oraz umożliwiają poprawę ich struktury obszarowej.

WIOLETTA KAWIECKA

PREFERENTIAL CREDITS IN FARMERS OPINION

SUMMARY

In the article there was undertaken an attempt to show credits mostly used by farmers and how they evaluate agriculture crediting system. The survey conducted among farmers of Mazowsze province was used to the research.

On the basis of the analysis it seems that farmers invest mainly in short terms. As far as preferential investment credits are concerned, credits for „young farmers” are of the greatest interest. Agriculture crediting system is assessed in a very positive way. Farmers are of the opinion that preferential credits allow them to equip their farms with modern machines and implements and enable them to make improvements in the area structure.